

1794

NIKLAS NATT OCH DAG

1794

Vertaald door Lammie Post-Oostenbrink

2020 Prometheus Amsterdam

Oorspronkelijke titel *1794*

© 2019 Niklas Natt och Dag

© 2020 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en Lammie
Post-Oostenbrink

Omslagontwerp Roald Triebels

Foto omslag Gift of Wheelock Whitney III, Wheelock Whitney jr.
and Benson K. Whitney/Bridgeman Images

Foto auteur Thron Ullberg

Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 4296 4

*Neem toch plaats – maar blij attent!
Let goed op als glazen klinken,
Want die vriend, die goede vent,
Zal jou zonder meer verlinken.*

– Carl Michael Bellman, 1794

Personages die worden genoemd in 1794

Jean Michael Cardell: ook wel Mickel genoemd, in het verleden artilleriesoldaat bij de Zweedse oorlogsvloot; sinds het verlies van zijn linkerarm bij de Slag om Svensksund werkzaam bij de Stockholmse tuchtwatch, werk dat hij gewetensvol verzaakt; verdient liever zijn loon als deurwachter.

Cecil Winge: voormalig jurist, tot afgelopen jaar extraordinair werkzaam bij de schoutenkamer; leed aan de tering.

Anna Stina Knapp: ooit fruitverkoopster in de Maria- en Katarina-buurt, vervolgens tuchteling in het spinhuis; sinds de winter van 1793 kasteleins van de kroeg Markattan, onder de naam Lovisa Ulrika Blix, waarvan de voornamen toebehoren aan de weggelopen dochter van de kastelein.

Isak Reinhold Blom: secretaris bij de schoutskamer; dichter, leerling van Leopold, op wiens voorbeeld zijn gedichten zwaar steunen.

Johan Kristofer Blix: chirurgijnleerling uit Karlskrona, om praktische redenen getrouwd met Anna Stina Knapp in een niet-geconsummeerd huwelijk; benam zichzelf van het leven op het ijs van Riddarefjärden; dood en begraven.

Petter Pettersson: tuchtmeester van Langholmens spinhuis.

Jonatan Löf: tuchtwatch, werkzaam in het spinhuis.

Dülitz: voormalig vluchteling uit Polen; handelaar in mensenlevens.

Gustav III: bij gratie Gods koning van Zweden, Göte en Vende; neergeschoten in de opera en gestorven in maart 1792.

Gustav Adolf: enige zoon van Gustav III; slechts koning in naam; wordt in november 16 jaar; minderjarig zodat het rijk in zijn naam door derden wordt geregeerd.

Hertog Karl: jongere broer van de overleden koning Gustav; voogd van de minderjarige kroonprins; een lanterfanter, geniet liever van de vruchten van de macht dan dat hij zich bezighoudt met regeren.

Gustaf Adolf Reuterholm: baron, een van 's rijks edelen; in de hoedanigheid als vertrouweling van hertog Karl de de facto heerser van het land; ook wel grootvizier genoemd; verwaand en bijgelovig; van oudsher de gezwoeren vijand van de overleden koning, voortdurend in de weer met het uitwissen van de sporen van de voorbije tijd.

Gustaf Mauritz Armfelt: gunsteling van de overleden koning; de laatste hoop van de Gustavianen; het land ontvlucht nadat zijn samenzwering tegen de regenten werd onthuld.

Magdalena Rudenschöld: hofdame; in het verleden uitgebreid het hof gemaakt door hertog Karl; maitresse van Gustav Mauritz Armfelt en op de hoogte van zijn plannen; gearresteerd voor haar betrokkenheid bij de samenzwering.

Karl Tulipan: ook wel Bloemenkerel genoemd, kastelein van Markattan; werkt bewust mee aan het toneelstuk waarin Anna Stina Knapp doet alsof ze zijn verloren gewaande dochter is.

Magnus Ullholm: sinds december 1793 schout van Stockholm, toen hij de naar Västerbotten verbannen Norlin opvolgde; berucht omdat hij een graai heeft gedaan in de weduwekas van de clerus; het gewillige schoothondje van de regenten.

Carl Wilhelm Modée: kanselier in Stockholm, een van 's rijks machtigste mannen, trouw aan baron Reuterholm.

Meester Erik: bijnaam die de tuchtwachters aan de bullenpees hebben gegeven waarmee de tuchtelingen in Långholmens spinhuis worden gestraft.

Eerste deel

Uit het graf der levenden

WINTER 1794

*Welke grenzen weerhouden hem die vergrijp met kracht verenigt,
die doorgaans roept: slechts de hemel ben ik iets verplicht –
wat stopt diens arm, wat pareert het geweld,
als er geen hemel bestaat die oordeelt, die vergeldt?*

– Isak Reinhold Blom, 1794

1

HET IS JANUARI, het jaar 1794 is aangebroken.

Eerder vandaag kwam men ongevraagd mijn kamer binnen, joeg me uit mijn bed en verzocht me mij aan te kleden, want het was een nieuw jaar, ongedierte en smerigheid hadden hier lang genoeg vertoefd, nu moest de bedompte lucht in de kamer worden uitgerookt met rijshout en zure wijn over de vloer gesprenkeld. Onhandig knoopte ik mijn broek dicht, gespte mijn schoenen vast en sloeg mijn jas over mijn schouders, die zo vermagerd waren dat stof recht naar beneden viel. Ik liep de trap af en ging naar buiten, waarschijnlijk voor het eerst in weken, het daglicht in, dat door mijn nauwe raam tot een snipper was verworden.

De winterlindes in de tuin waren al maanden van hun blad beroofd, maar de schuld die de herfst had achtergelaten had de winter terugbetaald met pas gevallen sneeuw. Zo ver het oog reikte waren de takken getooid in gewaden waarvan de slepen de grond bedekten. De zon scheen en haar stralen schitterden op het wit met een kracht die geen andere kleur verdroeg. Ik knipperde en raakte verblind, werd gedwongen mijn ogen met mijn hand af te schermen. Andere zieken verdrongen zich in het trappenhuis of strompelden door de sneeuw, vloekend omdat dan weer de kou, dan weer het vocht hun schoenen binnendrong. Liever dan me in hun gezelschap te begeven, hield ik me afzijdig en begaf me in de richting van het water, waar de ijsschotsen en de sneeuw een vlakke van een kwart mijl vormden en pas daarna werd een stroom van open water zichtbaar. Smetteloze bevroren sneeuw beloofde mij afzondering. De lucht was bijtend, maar de zon verwarmde me en al voelde ik me slecht op mijn gemak, ik begaf me toch een stukje het ijs op, dat ongetwijfeld dik genoeg was om er niet door te zakken.

Links van mij, ver weg, glinsterden de vergeelde rij tanden van Skeppsbron, de scherp geslepen punten van kerktorens en nog verder weg de

in elkaar gedoken berg van het paleis. Ik wendde mijn blik af om de aandacht van dat sluimerende roofdier niet te trekken en keek achterom naar waar ik vandaan was gekomen, waar het diepe dal in zijn geheel werd geopenbaard op een manier die anders alleen aan zeelieden was voorbehouden.

De stad heeft Danviken de rug toegekeerd en het is alsof de tijd dat voorbeeld heeft gevolgd. Het etmaal verloopt hier anders. De dagen kort, de nachten lang. Twee heuvels doorsnijden ons hemelgewelf en verminken de baan van de zon. Wie het kan voorkomen, gaat niet naar het hospitaal. Velen van hen die het gebouw met mij delen lijden alleen aan pijnen die worden veroorzaakt door ouderdom. Hun plaats hier in hun laatste levensjaren is geregeld door zoons en dochters die namens hen verzekerd willen zijn van zorg, maar die nooit de tijd kunnen vinden om de oudjes te komen bezoeken, die door deze nalatigheid direct terugkeren naar hun kindertijd.

Verderop aan het water, bij Finnbodahället, ligt het dolhuis. Vanaf mijn plek op het ijs telde ik zeven verdiepingen op een lange helling waar de grond een hoek maakt, als een traprede voor reuzenvoeten. Het dolhuis is een constante bron van roddels in de hospitaalgangen. Er wordt gezegd dat er twee keer zoveel gekken verblijven als waarvoor er ruimte is. Veel ramen zijn dichtgetimmerd met houten planken, andere hebben tralies. Als ik de dichtstbijzijnde gevel nader, hoor ik aanhoudend lawaai daarbinnen, een zeurderig monotoon geluid dat mij doet denken aan hoe ik vroeger als kind door mijn nieuwsgierigheid in de verleiding werd gebracht om een paar bijenkorven op de velden te besluipen en hoe ik door schade en schande heb geleerd hun slome gezoem te associëren met de dreiging van scherpe angels. Het moeten de gekken zijn die daarbinnen zitten te jammeren, in hun machteloze waanzin, op elkaar gestapeld in veel te kleine ruimtes. Af en toe komen er dames en heren in koetsen vanuit de stad die door een paar centen in de handen van het personeel te drukken worden binnengelaten en die zowel walgen van als zich vermaken met het gedrag van de gekken. Degenen onder het hospitaalpersoneel die zich met dat soort zaken bezighouden, observeren aandachtig hoe de gasten er bij hun vertrek uitzien en verkneukelen zich openlijk als ze bleek om de neus zijn geworden van wat ze gezien hebben.

Om redenen die ik niet met zekerheid kan onderbouwen zette ik koers daarheen. Ziekelijk geel als een geslachtsziekte troont het boven de rots uit, de oude zoutkokerij, ooit van andere menselijke bewoning afgescheiden vanwege de onreine dampen, tegenwoordig vanwege de bewoners. Bij de ingang stuitte ik op een gedenkplaat, met daarin een soort vers gegraveerd waarvan de woorden me halt deden houden: ‘Een jammerlijke machtshonger, een ongelukkige liefde hebben ’s huis bewoners geschapen – lezer, ken uzelve!’ Hoe konden deze hoekige tekens, in steen gehouwen, niet juist voor mij bestemd zijn?

Niemand hield mij tegen en ik merkte dat de grote poort niet op slot zat. Zodra ik die op een kiertje opende stroomden de onaangename geluiden naar buiten die ik eerder meer als een gedempt gesuis had waargenomen. Nu kon ik vele stemmen onderscheiden: hoog kwetterend, klagend, huilend als een wolf en giechelend door elkaar. In het voorportaal was het schemerig en het duurde even voor ik een kleine man in de gaten kreeg, die daar onbeweeglijk stond alsof hij op mijn komst had gewacht. Ik knikte behoedzaam naar hem en hij liep met een paar snelle passen op me af. Hij had een levendige blik in zijn ogen, die een soort spottende nieuwsgierigheid uitstraalden, zijn stem was zacht en elegant.

‘Welkom! En precies op tijd! Mijn complimenten voor dergelijke stiptheid.’

Ik begreep niet wat hij bedoelde. In mijn gezichtsuitdrukking moet mijn verwarring hebben doorgeschemerd, maar zijn ogenschijnlijk stralende humeur leek er niet door te worden beïnvloed, want hij maakte een buiging en wees naar de trap.

‘Als u zo goed wilt zijn om mij te volgen, dan zal ik u de vertrekken tonen.’

Aangezien ik niet kon ontkennen dat juist mijn nieuwsgierigheid me hierheen had gelokt, leek het me gepast om te doen wat hij zei, zelfs al hield hij me voor iemand anders.

Ik volgde hem over een binnenplaats, aan alle kanten omgeven door gebouwen van wel drie verdiepingen hoog. Aan de voet van de muren lag een grote hoeveelheid troep, aan alles te oordelen vanuit de ramen naar beneden gegooid, waarvan veel ruiten waren gebarsten en andere nissen dichtgetimmerd met planken. In een hoek stond een groep gek-

ken in smerige hemden heen en weer te wiegen met een angstige uitdrukking op hun gezicht en kwijl druipend uit hun mondhoeken. Mijn gids volgde mijn blik en maakte een wegwerpgebaar.

‘Trekt u zich van hen niets aan! Zij zijn als tamme dieren in een zee van mensen en maken weinig stennis zolang men hun maar niet de stuipen op het lijf jaagt. Ik kan u veel interessantere patiënten laten zien. Volgt u mij.’

We verlieten de binnenplaats via een trap aan de overkant en toen we eenmaal boven waren, bleef mijn gids naast een deur staan, schraapte zijn keel en begon aan een korte toespraak.

‘We hadden hier vanaf het begin zevenentwintig cellen, elk voldoende om een gek enigszins comfortabel te huizen. Ik weet niet hoe u tegen de wereld aan kijkt, mijnheer, maar als u het mij vraagt is het niet verwonderlijk dat de vraag veel groter bleek te zijn. De stad berooft de mensen van hun verstand en dus komt er van die kant een constante stroom gekken. Tegenwoordig moet er in elk vertrek minstens een kwartet verblijven. Als ze gewelddadig zijn, slaan we ze in de boeien om ze van elkaar gescheiden te houden en in veel cellen hebben we om dezelfde reden tussenwanden geplaatst.’

Hij deed een stap opzij, ontgrendelde de gangdeur en liet me voor gaan en ik werd onthaald door dubbele rijen zware deuren en een oorverdovend lawaai. Gehuil en gejammer vermengde zich met geschraap op de muren en het gebons van vuisten en huisraad tegen de deuren.

‘Het is bijna voedertijd. Ze mogen dan volledig hun verstand zijn verloren, aan hun magen mankeert niets en aan hun honger meten ze het verstrijken van de tijd.’

Hij liep verder door de gang en bleef af en toe staan om me op een interessant detail te attenderen.

‘Zoals u ziet, zijn alle cellen voorzien van massieve deuren en de meeste hebben ook nog een binnendeur die geschikt is om alle denkbare schade te weerstaan. Veel van onze gekken zijn zover heen dat ze nauwelijks losgelaten kunnen worden en daarom hebben wij zoals u ziet speciale luiken geïnstalleerd waardoor de po’s kunnen worden geleegd zonder dat iemand de cel hoeft te betreden. Helaas is niet iedereen in staat de faciliteiten te gebruiken waarvoor ze zijn bedoeld, vandaar de stank. U ziet bovendien dat de kachels vanuit de gangen kunnen

worden gevuld, al kunnen we het ons alleen veroorloven om hen tijdens de allerkoudste nachten te verwarmen. De overvolle cellen blijken in elk geval een voordeel als het gaat om het draaglijk warm houden ervan. Wilt u het zien?’

Hij hield een vinger voor zijn lippen en deed voorzichtig een luikje open en ondanks het feit dat het op ooghoogte zat, moest hij op zijn tenen staan. De aanblik ontlokte een lach aan hem en hij wenkte me dichterbij. Het duurde even voor mijn ogen in staat waren de schaduw en in de ruimte te onderscheiden. Bij het ritmische gerinkel van de boeien die zijn ene voet aan de muur geketend hielden, voerde een halfnaakte man een schommelende dans uit. Tegen de muur zaten drie anderen op hopen stro en toen ik zag dat ze elk hun stijve geslacht vasthielden in vuisten waarvan de knokkels wit tussen de viezigheid door schenen, wendde ik me walgend af.

We liepen verder. Mijn begeleider wees naar de cellen aan het einde van de gang.

‘Dat zijn de donkere kamers, op dit moment voorbehouden aan een duistere troep bij wie de Franse ziekte niet langer met kwikzilver kan worden bestreden. Het is niet mogelijk om naar binnen te kijken, helaas kan ik u niets laten zien, maar ze maken het toch niet lang meer. Alleen neuskappen en zoutspoelingen, en hun machteloze woede als de geest wegvalt vormt een spektakel dat zijn gelijke niet kent. Verder kunnen ze zich nauwelijks verstaanbaar maken en dat bedoel ik letterlijk, aangezien de punt van hun tong weggebrand is.’

Ik voelde me langzaam maar zeker misselijk worden en moest me flink beheersen om deze door God verlaten plek niet te ontvluchten en terug te keren naar de dorre waterkant, die opeens net zo verleidelijk leek als de hemelse weiden. Mijn gids maakte echter geen aanstalten om verder te gaan, hij stond erbij alsof hij op een vraag van mij wachtte en dus voldeed ik daaraan.

‘Wat voor soort kuren geeft men deze arme stakkers?’

Hij knikte ijverig alsof het de juiste vraag was.

‘Zoals de wetenschap ons vertelt, ontstaat krankzinnigheid omdat het gezonde verstand uit balans is gebracht door uiterlijke en innerlijke omstandigheden en we weten dat gezonde gedachten slechts kunnen worden verleid om terug te keren als de zieke een schok ontvangt die

even zwaar is als de schok die hem uit balans heeft gebracht. We hebben een leren slang waarmee we de patiënten een onverwacht koudwaterbad kunnen geven. Vroeger gaf men de krankzinnigen speciale schurftmijt in de hoop dat de jeuk de waanzin zou overtreffen, maar die zit inmiddels in de muren zodat de patiënten ermee geconfronteerd worden zonder dat wij er iets voor hoeven te doen. Er zijn ook nog andere dingen die we kunnen achterlaten als dat nodig is.’

Die laatste woorden had hij waarschijnlijk gekozen omdat een plotse duizeling me dwong steun te zoeken bij de muur.

Eindelijk draaide hij zich om en ging me voor naar buiten, maar toen we langs de cel met de vier mannen liepen, voelde ik opeens zijn hand op mijn schouder.

‘Ik zie dat ik het luik open heb laten staan en dat is maar goed ook, want ik wil u nog een laatste ding laten zien.’

Hij duwde me voor zich uit naar de deur, waar zich nog steeds hetzelfde schouwspel afspeelde.

‘Ziet u die hoek daar, het verst weg? Waar een van de heren zich ontlast heeft omdat de po bezet was?’

Hij hield zijn mond dicht bij mijn oor en liet zijn stemgeluid dalen tot gefluister.

‘Die plek zullen wij voor u vrijhouden. Binnenkort komt u hierheen en dan zijn wij klaar voor u.’

Ik deinsde achteruit en zag dat zijn mond verwrongen was in een scheve, hatelijke lach waardoor scherpe tanden zichtbaar werden, afgewisseld met veel gaten.

‘U bent nog zo jong en knap. Zo’n slank lichaam en met een huid als alabaster. U zult uw celgenoten veel plezier geven, dat beloof ik u.’

‘Wie bent u?’

Hij tuurde naar me met een kwaadaardige blik.

‘Ach ja, dat verschilt van dag tot dag. Gisteren was ik Karel de Twaalfde in hoogsteigen persoon, me de gelukkige dagen herinnerend waarin ik mijn jongens aanvoerde door de met sneeuw beklede sparrenbossen van Mazurië, waar we voor ons plezier voor de ogen van de ouders hun zuigelingen doodden met onze hakken, op onze weg naar de slagvelden van Poltava. Als je gisteren was langsgekomen, had je het stuk lood in mijn schedel kunnen horen rammelen als ik mijn hoofd schudde. Van-

daag? Vandaag heb ik meer namen dan iemand kan tellen. Men heeft mij de Oude genoemd, Diabolus, doivelske, Joos Pek, droes. Jij mag me Satan noemen. We wachten op jou. Je weet beter dan wie ook dat je hier thuishoort.'

Ik weet niet wat ik zou hebben geantwoord als we niet onverwacht waren onderbroken door een stem die boven het lawaai uit kwam dat uit de cellen afkomstig was.

'Tomas, je weet dat je hier niets te zoeken hebt en we hebben je al vaak gezegd dat je je geen vrijheden mag permitteren alleen omdat je mag luchten. Ga onmiddellijk terug naar je bed.'

Een gedrongen vent in een vlekkerige jas was aan de andere kant van de gang verschenen en beende nu met rasse schreden op ons af. Mijn gids zette een stap dichterbij met een listige blik.

'Ik zal je als afscheid een raadsel meegeven. Men zegt vaak dat ik word beteugeld door mijn infernaalse rijk, opgesloten in de hel. Hoe kan ik dan hier onder de mensen zijn? De sporen vind je overal. Ont-houd alles wat je hebt gezien en pas heel goed op tijdens je verdere reis door de wereld.'

De man die tot het personeel van het dolhuis behoorde, greep de krankzinnige genaamd Tomas bij zijn arm en sleepte hem de gang door, met het zweet druipend van zijn brede gezicht. Toen Tomas tegenstribbelde, greep hij hem bij zijn kraag en gaf hem een aantal stevige oorvijgen tot het bloed uit zijn neus en zijn tranen zich mengden en in een stroompje langs zijn kin liep, hij snuffte gehoorzaam, nu onderworpen. Zijn begeleider wierp mij een beschaamde blik toe.

'We doen af en toe zijn deur niet op slot en dan komt het voor dat hij hier in het dolhuis en zelfs tot in het hospitaal op ontdekkingstocht gaat. Overdag zijn we maar met slechts twee bewakers en ik zou eeuwig dankbaar zijn als mijnheer dit incident voor zich wil houden. Ik hoop dat Tomas u niet van streek heeft gemaakt. Hij zegt de merkwaardigste dingen.'

Opgelucht over het misverstand, maar ontdaan door de woorden die me waren toegebeten, strompelde ik weer naar buiten, langs de lusteloze krankzinnigen die bij de muur stonden te wiegen alsof ze daar warmte zochten. Buiten de poort bleef ik even staan om me over dit levende

graf te bezinnen en opeens leek het of de wereld zelf haar snaren op mijn gemoed afstemde. Ik voelde het veranderende licht, al bevond er zich geen wolkje aan de lucht. Ik kneep mijn ogen half dicht en keek omhoog. Wat ik zag, vervulde me met ontzetting, want het was of een vreemd wezen een hap uit de zon had genomen, identiek aan de afdruk van mijn eigen tanden in een plak brood. Ik kon niet voorkomen dat ik een kreet slaakte en door mijn benen zakte, die mijn gewicht niet langer konden dragen. Lang lag ik ineengedoken op de grond, rillend in de sneeuw, in de ban van de diepste angst, voor ik mijn ogen opnieuw durfde te openen en zag dat het licht was teruggekeerd. Een zonsverduistering, niets anders, precies zoals mijn huisleraar me vroeger met zo veel moeite had proberen bij te brengen: de baan van de maan gaat tussen zon en aarde door, maar is niet voldoende om de zon in zijn geheel te bedekken. Het had niet meer dan een paar minuten geduurd.

Ik keerde haastig op mijn schreden terug tot ik mijn kamerdeur achter me sloot, in mijn eenvoudige bed kroop en de deken over mijn hoofd trok. Het was een vergissing om me uit mijn kamer te begeven, eentje die ik niet nog een keer zou begaan, ook al zouden ze me proberen uit te roken met gloeiende rijshoutjes. Mij was gevraagd geduldig te wachten op de juiste kuur. Tot die tijd moest ik mijn tijd verbeiden en menselijk gezelschap schuwen. Tomas was dan een krankzinnige, maar hij heeft me ook geattendeerd op mijn schande; ik kan mijn naaste niet in de ogen kijken zonder aan mijn misdaad te worden herinnerd en de pijn die mij achtervolgt is ondraaglijk. Het daglicht moet ik vanaf nu in een roes ondergaan.

Af en toe wordt er hier *tinctura thebaica* verstrekt, dat de geest en het lichaam verdooft, kwellingen en krampen verlicht en mij de dag laat doorkomen in een nevelige toestand waarin ik nauwelijks aandacht voor iemand heb, zelfs niet voor de meest aanhoudende bezoeker. Deze dierbare druppels, aangelengd met water en gezoet met suiker of honing, moet ik echter delen met veel anderen. De voorraad valt vaak droog, zelfs al hebben we geluk, want ik heb van horen zeggen dat het hospitaal beschikt over het rantsoen dat eigenlijk bestemd is voor het dolhuis. Op de dagen dat er geen druppels beschikbaar zijn, leg ik me toe op toneelspel. Ik wieg heen en weer, of trek me in mezelf terug met halfgesloten ogen, neurie monotoon strak voor me uit kijkend tot het

geduld van mijn bezoekers opraakt en ze me met rust laten zodat ik me in mijn schuldgevoelens kan verliezen. Zo blijf ik zitten tot de schemering invalt en in haar kielzog de nacht volgt en dan kan ik ongestoord mijn pen tevoorschijn halen.

Mijn weldoeners hebben me gevraagd te schrijven, om beter mijn gedachten op een rij te zetten over de ongelukkige gebeurtenissen die tot zo'n bankroet hebben geleid en misschien om me te verzoenen met de daden die hebben geleid tot mijn gedwongen verhuizing naar de dorre oever van Saltsjön, naar Danvikens hospitaal. Men heeft me verteld dat ik niet beschik over mijn volle verstand en dat het zieke gedeelte misschien kan genezen, dat de schuld voor de misdaad niet de mijne is, maar een nuk van de natuur. Daarom mag ik hoop koesteren.

In mijn hoofd woedt een storm en in mijn borst huist slechts leegte. Ik houd mijn handen voor me. Rood. Ze laten zich niet schoonboenen. Het gereedschap van een moordenaar.

Heel mijn leven ontbrak het me aan liefde, dus ik had nooit kunnen voorspellen hoe het zou zijn als die zich aandiente: prachtig maar angstaanjagend, een koorts in mijn bloed, een tiran uitgedost voor een feestdag, en hoe die me zo diep in deze duisternis zou leiden vanwaaruit geen terugkeer mogelijk is. Als ik een wens in vervulling kon laten gaan, zou het zijn om nooit te hebben liefgehad. Zonder de liefde was dit alles ons ook bespaard gebleven. Ik zou me niet in deze door God verlaten bergkloof bevinden en zij... nee, genoeg. Laat nu de pen rusten. Over het einde ben ik nog niet bereid om te schrijven en voor het begin is deze nacht geschikt.

2

IK HAD EEN zorgeloze jeugd kunnen hebben, een waarin het mij aan niets ontbrak, maar het lot besliste anders. Ik werd geboren onder een fluwelen bedhemel op mijn vaders landgoed, al generaties in bezit van de familie en net als het familiewapen droeg het de naam Tre Rosor, drie rozen. Ons domein lagen ver verwijderd van het stadse gekonkel, werd bestuurd door een lange rij vaders en zoons die geen belangstelling hadden voor politiek en daardoor nam geen enkele buitenstaander aanstoot aan hen. De grond zorgde elk jaar voor een goede oogst: mijn vader zorgde goed voor zijn pachters, was verstandig genoeg om zich te realiseren dat de positieve houding van zijn ondergeschikten in de regel zijn zaken ten goede kwam.

Ik kwam zeven jaar na mijn broer Jonas, mijn enige broer, ter wereld. Doodmoe van het nietsdoen in haar plattelandsleven was mijn moeder, gewend aan de pracht en praal van de stad, weer gaan verlangen naar een kind. Ze werd al een dagje ouder en de risico's waren groot, maar mijn moeder was een dappere vrouw die wist wat ze wilde. Een aantal miskramen gingen aan mijn geboorte vooraf en mijn moeder leed daar erg onder. Mijn broer, die vanwege ons leeftijdsverschil een muur tussen ons optrok die we nooit volledig wisten af te breken, plaagde mij door een vertrouwelijk gesprek dat hij had afgeluisterd uit de doeken te doen, waarin onze bijziende huisdokter mijn moeder afraadde nog een kind te krijgen op haar leeftijd, die hij tot nu toe als de reden zag dat ze niet langer vruchtbaar was, en verschillende alternatieven bood om de zwangerschap te beëindigen. Ze lachte hatelijk en zei dat hij wel kon ophoepelen. Toen ik vervolgens arriveerde, bijna drie weken later dan verwacht, ging dat ten koste van haar leven. Eén keer slechts kon ik van de warmte van een moederlijke omhelzing genieten en van dat moment weet ik niets. Haar armen werden koud om mij heen.

Mijn rampzalige geboorte drukte een onvoorzien stempel op de relatie tussen mijn vader en mij. Hij was tevreden met de erfgenaam die hij had, vond zichzelf te oud om zich opnieuw aan het vaderschap te wijden en ik vermoed dat elke blik op mij voor hem een herinnering was aan hoe hij door mij was beroofd van zijn echtgenote, met wie hij van plan was geweest zijn oude dag een gouden randje te geven. Misschien voelde hij zich nog veel slechter toebedeeld toen al spoedig bleek dat ik faalde bij elke vaardigheid die hij hoogschatte. Op de rug van een paard zat ik nooit zeker, tijdens de jacht miste ik zelfs het eenvoudigste schot, de degen glipte uit mijn hand zodra ik het staal kruiste, door mijn gestel lag ik vaak in bed met koorts en hoestbuien, waardoor ik onmogelijk ergens aan kon deelnemen, ook als de wil er wel was.

Ik werd steeds vaker aan de zorg van huisleraren overgelaten en toen de dagen veranderden in een lange rij verplichtingen en frustraties eigende ik me de nacht toe. Als het huis sliep, verliet ik mijn bed om op zoek te gaan naar wat ik was kwijtgeraakt. Boven aan de trap hing mijn moeders portret en men zei dat we op elkaar leken. Vaak versleepte ik voorzichtig een krukje om de zware spiegel van de muur te halen en die onder het schilderij te zetten om duidelijker haar gezicht in het mijne te kunnen zoeken, bewoog de kaarsenvlam heen en weer zodat het licht elke overeenkomst tussen ons kon benadrukken, de kaaklijn, de ronde wangen, de welving van de wenkbrauwen.

Ik was nog geen elf jaar op de dag dat mijn broer ons verliet om aan zijn militaire carrière te beginnen. Het verlies van zijn gezelschap trof mijn vader hard. Ze stonden elkaar na en als mijn vader zijn dagelijkse zaken had geregeld, brachten ze de rest van de tijd jagend, paardrijdend of schietend door, alle bezigheden waarvan ik vanwege mijn leeftijd en mijn onhandigheid was uitgesloten. Ik kan me niet herinneren of ik hem ooit nog heb zien lachen, tenzij mijn broer een van zijn bezoeken aflegde. Hij sloot zich af. Op de momenten dat we elkaar niet konden ontlopen, voelde ik bij hem een ingehouden woede over het lot dat hem beschoren was. Ik deed mijn uiterste best om hem niet tegen te komen in de gangen van Tre Rosor en bekeek hem met steeds grotere angst. Zijn troost zocht hij meestal in de wijnkelder. Soms kweet hij zich van zijn vaderlijke verplichtingen door mij af te ranselen als ik een van de vele huisregels had overtreden en in de dagen kort na zo'n afranseling

was hij vaak milder dan anders. Zelf huilde ik bittere tranen, meer van verontwaardiging dan pijn, en vervreemde nog meer van hem.

Met Pasen dat jaar nodigde mijn vader vrienden, familieleden en zijn welgesteldere pachters uit voor een feest, de eerste grote viering in jaren. De eenzaamheid en ouderdom die hij opeens voelde moesten op een of andere manier bezworen worden, vermoedde ik, en dit werd zijn laatste grote poging daartoe. Tijdens de voorbereidingen merkte ik voor het eerst in lange tijd enig enthousiasme bij mijn vader, maar weldra kwam het bericht dat het regiment van Jonas hem niet kon missen ondanks het feit dat het een feestdag was, en de vonk die in vaders blik was ontbrand, doofde direct. Het liefst had hij alles afgeblazen, maar de uitnodigingen waren al verstuurd. Tijdens de feestelijkheden was hij al snel erg dronken en de zwaarmoedigheid die met elk glas groeide, verspreidde zich onverbiddelijk onder de rest van het gezelschap. 's Avonds werd het diner opgediend en de stoel naast mijn vader bleef onbezet ter herinnering aan mijn moeder. Als ik vanaf mijn plek verderop aan tafel stiekem zijn kant op gluurde, zag ik dat mijn vaders gezicht al flink rood was en hoorde ik hoe hij steeds onduidelijker ging praten. Hij stond schommelend op om op mijn moeder te drinken, met de tranen in zijn baard druppelend. In de eerbiedige stilte die volgde, strekte ik mijn hand uit naar mijn glas, dat deel uitmaakte van het met monogrammen versierde servies dat mijn moeder als bruidsschat had meegebracht en dat daarom zelden werd gebruikt, maar ik beoordeelde de afstand verkeerd en stootte het om zodat het voetje brak. Ik was groot voor mijn leeftijd en had moeite me aan te passen aan het tempo waarin mijn armen en benen groeiden. Mijn onhandigheid was een bron van irritatie voor mijn vader en ik zag hoe zijn diepe verdriet omsloeg in woede. Voor ik wist wat er gebeurde, was hij bij me, tilde me op aan mijn kraag en gaf me een paar flinke oorvijgen. Zodra de toegeschoten gasten me uit zijn greep hadden bevrijd, vluchtte ik snikkend de zaal uit, rende naar buiten en verstopte me achter een sneeuwbul die tegen een pilaar was geschept en maakte me nog kleiner toen de dienstbodes eropuit werden gestuurd om me te zoeken.

Zo zat ik lang te huilen, tot een soort naamloos gevoel me attendeerde op de aanwezigheid van iemand. Toen ik mijn hoofd optilde zag ik

een meisje, bleek als de sneeuw en met haar zo rood als een langzaam uitdovend, gloeiend kooltje dat wordt weerspiegeld in een koperen ketel. Ze stond ontspannen in de aanwakkerende sneeuwbus, zo onaangedaan door de kou dat ze niet eens de moeite had genomen om iets om haar eenvoudige katoenen jurk te slaan. Zonder iets te zeggen tilde ze haar ene hand op en ik zag dat ze een glas vasthield dat precies leek op het glas dat ik had kapotgemaakt. Ze keek me recht aan terwijl ze het pardoes op de stenen liet vallen, waarbij de scherven tussen de gevallen ijspegels verdwenen.

Zo verliep onze eerste ontmoeting.

De paasviering was het laatste feest in mijn vaders leven waarbij hij moeite deed vreugde te tonen. Hij verzonk steeds verder in neerslachtigheid.